

Η μελέτη του ιεροδιακόνου Καισάριου (Δημήτριου) Χρόνη για την Ποιμαντική και τελετουργική προσέγγιση του μυστηρίου του Βαπτίσματος (προηγούμενη δημοσίευση:<http://www.pemptousia.gr/?p=80393>), μετά την εξέταση των βαπτισματικών Κατηχήσεων, περνά στην παράθεση της καθιέρωσης του νηπιοβαπτισμού στη χριστιανική Εκκλησία.

1.3 «Κατήχηση νηπίων - νηπιοβαπτισμός»

Για αρκετούς αιώνες η Εκκλησία σχεδόν αποκλειστικά εφαρμόζει τον νηπιοβαπτισμό. Είναι όμως κάτι το πολύ αξιοσημείωτο ότι λειτουργικά το Βάπτισμα έχει διατηρήσει την μορφή και την δομή που είχε, όταν η πλειονότητα των βαπτιζομένων ήταν ενήλικες[27] .

Η διδασκαλία της Εκκλησίας δεν περιορίζεται μόνο μεταξύ των ενηλίκων υποψηφίων χριστιανών αλλά συνάμα επεκτείνεται και στα νήπια. Η Εκκλησία από τον Δ' ή Ε' μ.Χ. αιώνα καθιέρωσε τον νηπιοβαπτισμό και όπως δείχνουν οι σωζόμενες πληροφορίες έγινε έκτοτε θεσμός της[28].

Στην Κ. Δ. μαρτυρείται η βάπτισμα του Κορνηλίου και της οικογένειάς του από τον Απ. Πέτρο[29]. Επίσης ο Απ. Παύλος βάπτισε στους Φιλίππους τη Λυδία και την οικογένειά της[30], ενώ το ίδιο συμβαίνει και με τον δεσμοφύλακα της

φυλακής[31]. Στην Κόρινθο ο Κρίσπος ο αρχισυναγωγός πίστεψε και δέχτηκε το βάπτισμα αυτός και η οικογένειά του[32], ενώ ο Απ. Παύλος αναφέρει ότι βάπτισε τον οίκο του Στεφανά[33]. Στις οικογένειες αυτών ήταν φυσικό να υπάρχουν και παιδιά. Το Βάπτισμα κατά την περίοδο των αιώνων της μεγάλης ακμής, όπως και κατά την αποστολική και μεταποστολική εποχή, δινόταν κυρίως στους ενηλίκους και το Βάπτισμα των νηπίων ήταν εξαίρεση[34].

Λόγοι που κατέστησαν τον νηπιοβαπτισμό ως επικρατέστερο, υπήρξαν αρκετοί. Η επιθυμία των χριστιανών γονέων να ενταχθούν νωρίς τα παιδιά τους στην χριστιανική κοινότητα και να απολαμβάνουν των αγαθών των μυστηρίων της Εκκλησίας, ο φόβος θανάτου των νηπίων αφωτίστων, σε εποχές που η νηπιακή θνησιμότητα ήταν σε έξαρση. Ακόμη η επίδραση της μίμησης της ιουδαϊκής πράξεως της οκταήμερου περιτομής και της κατ' αυτήν ονοματοδοσίας[35]. Επειδή το βάπτισμα συνδέεται με την συγχώρεση των αμαρτιών, οι εκκλησιαστικοί ηγέτες προβληματίζονταν αρχικά για την προσέλευση σε αυτό αθώων παιδιών[36].

Είναι χαρακτηριστικό πως ο Τερτυλλιανός, αναφερόμενος στη συνήθεια του νηπιοβαπτισμού που υπήρχε και στην εποχή του, αναρωτιέται γιατί η αθώα ηλικία σπεύδει να λάβει άφεση αμαρτιών[37]. Ο Ωριγένης γράφει ότι και τα παιδιά βαπτίζονται «*εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν*»[38]. Τελικά η τοπική σύνοδος της Καρθαγένης όρισε ότι τα βαπτιζόμενα βρέφη, έστω και αν δεν διαπράττουν αμαρτήματα, βαπτίζονται «*εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἀληθινῶς ἵνα καθαρῇ ἐν αὐτοῖς διὰ τῆς παλιγγενεσίας ὅπερ εἴλκυσαν ἐκ τῆς ἀρχαιογονίας*»[39]» Με το βάπτισμα συντελείται η θεραπεία της φύσεως[40], αφού ο άνθρωπος με τη γέννησή του κληρονομεί την φθορά και τον θάνατο. Αλλά και εδώ πρέπει να τονισθεί η συνεργία του ανθρώπου. Ο Γρηγόριος Νύσσης φθάνει να ονομάζει απλό ύδωρ το λουτρό του βαπτίσματος, όταν δε συνοδεύεται από οσιότητα βίου[41].

Σε περιπτώσεις που οι γονεῖς ήταν Χριστιανοί, γίνονταν εξαρχής δεκτά και τα παιδιά τους στο άγιο Βάπτισμα, χωρίς να προηγείται κάποιο είδος κατήχησης. Οι γονεῖς είχαν τη φροντίδα και την ευθύνη για την χριστιανική αγωγή των παιδιών, ενώ μαρτυρούνται και οι ανάδοχοι[42].

Την υποχρέωση ο βαπτιζόμενος να αποκτήσει γνώση χριστιανικής διδασκαλίας αναλαμβάνει πλέον ο ανάδοχος, ο οποίος απαγγέλει αντί του ανήλικου βαπτιζομένου το Σύμβολο της Πίστεως. Η ύπαρξη ανδόχου κατά την ώρα του βαπτίσματος μαρτυρείται από τις πηγές αρκετά νωρίς[43]. Ο ανάδοχος θα πρέπει να είναι μέλο της Ορθόδοξης Εκκλησίας, όχι κατ' ανάγκη της Εκκλησίας της Ελλάδος• συνεπώς αποκλείονται οι αλλόθρησκοι, ετερόδοξοι, σχισματικοί και αφορισμένοι. Δεν γίνονται επίσης δεκτοί από την Εκκλησία ως ανάδοχοι οι γονεῖς του βαπτιζομένου, οι κληρικοί και οι μοναχοί. Ο Πέτρος Χαρτοφύλακας δέχεται ότι

είναι δυνατόν κάποιος να γίνει ανάδοχος του εγγονού του[44]. Ο Ιωάσαφ Εφέσου κωλύει την γυναίκα να είναι ανάδοχος «καθ' ὃν χρόνον εὕρσκεται στην ἔμμηνο ρύση»[45]. Γενικώς η κανονική σκέψη της Εκκλησίας κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας περιορίζει τις γυναίκες από την ενεργή συμμετοχή στη μυστηριακή ζωή λόγω κυρίως των λεγομένων «γυναικείων παθών»[46]. Η απουσία αναδόχου δεν σημαίνει πάντως και ακυρότητα του βαπτίσματος. Το βάπτισμα αποδεικνύεται με πιστοποίηση του κληρικού που τέλεσε το μυστήριο ή με κάθε άλλο μέσο[47].

Οι Πατέρες της Εκκλησίας συνιστούσαν ακόμη στους γονείς, να βαπτίζουν τα νήπια και να τα προφυλάσσουν όχι με φυλακτά και μαγικά ψιθυρίσματα που συνήθιζαν την εποχή εκείνη, αλλά με την σφραγίδα του βαπτίσματος. «Νήπιον ἔστιν σοι; Μη λαβέτω καιρόν ἢ κακία ἕκ βρέφους ἁγιασθήτω, ἐξ' ὀνύχων ἀπαλῶν καθιερωθήτω τῷ Πνεύματι», λέγει ο Γρηγόριος ο Θεολόγος και καταλήγει: «Δος αὐτῷ την Τριάδα, το μέγα και καλόν φυλακτήριον»[48].

Ωστόσο η κατήχηση ανάμεσα σε ενηλίκους και νήπια παρουσιάζει κάποια διαφορά. Η διαφορά αυτή συνίσταται στο γεγονός πως η κατήχηση των ενηλίκων προηγείται του μυστηρίου του Βαπτίσματος, ενώ των ανηλίκων - νηπίων ανεβάλλετο για την περίοδο μετά το μυστήριο του Βαπτίσματος[49].

[Συνεχίζεται]

[27] Βλ. I. F. Harwood ,“The prayers at the Reception of the Cthechumens», Service Book., New York,1992 σ. 271.

[28] Βλ. Γ.Θ. Βεργώτη, «Το Μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος και ἡ ποιμαντική τοῦ σήμερα» », τομ. «ΑΓΙΟ ΒΑΠΤΙΣΜΑ», εκδ. Ιερά Μητρόπολη Δράμας, Δράμα 1996, σ. 41.

[29] Βλ. Πραξ. 10,1

[30] Βλ. οπ. παρ.,16,15

[31] Βλ. οπ. παρ., 16,33

[32] Βλ. οπ. παρ., 18,8

[33]Βλ. Α' Κορ. 1,16

[34] Βλ. Ιωάννου Μ. Φουντούλη, «Το βάπτισμα των ενηλίκων, ο νηπιοβαπτισμός, το

βάπτισμα της ανάγκης τελετουργική θεώρηση στο τομ. «άγιον Βάπτισμα» Πρακτικά Α΄ Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου, εκδ του Κλάδου της Επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, ΑΘΗΝΑ 2003 σ.137.

[35] Βλ. Ιωάννου Μ. Φουντούλη, «Το βάπτισμα των ενηλίκων, ο νηπιοβαπτισμός, το βάπτισμα της ανάγκης τελετουργική θεώρηση στο τομ «άγιον Βάπτισμα» Πρακτικά Α΄ Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου, εκδ του Κλάδου της Επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, ΑΘΗΝΑ 2003 σ. 138

[36] Βλ. Βασιλείου Ι. Καλλιακμάνη Πρωτοπρεσβυτέρου, «Μεθοδολογικά πρότερα τῆς ποιμαντικῆς Λεντίω ζωννύμενοι, εκδ. Μυγδονία - Θεσσαλονίκη σ. 103.

[37] Βλ. De baptismo, 17, στου Β. Κ. Στεφανίδου, Εκκλησιαστική Ιστορία, Αθήνα 1990, σ.107.

[38] Βλ. Εἰς Λουκᾶν Ὅμιλία, 14, PG 13, 1535B.

[39]Βλ. Κανών ρκα΄, Πηδάλιον, σ. 523

Βλ. επ. π. Δημητρίου Β. Τζερού, «Ἡ ἀκολουθία τοῦ νεκρώσιμου Εὐχελαίου, Συμβολή στην ιστορία και τη θεολογία τῆς χριστιανικῆς λατρείας», Αθήνα 1998, σελ. 89

[40] Βλ. Ν. Ματσούκα, «Μυστήριον ἐπί τῶν ἱερῶς κεκοιμημένων και ἄλλα μελετήματα», εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 20.

[41] Βλ. Ιωάννου Μ. Φουντούλη, Το Ἅγιον Βάπτισμα, ἱστορικο-τελετουργική θεώρηση, Αθήνα 1999, σ. 27.

[42] Βλ. Βασιλείου Ι. Καλλιακμάνη Πρωτοπρεσβυτέρου, Ὁ ἐκκλησιολογικός χαρακτήρας τῆς ποιμαντικῆς Λεντίω ζωννύμενοι II, εκδ. Μυγδονία - Θεσσαλονίκη. σ. 53

[43] Βλ. Ι. (HANI) YAZIGI, «Ἡ τελετή τοῦ ἁγίου βαπτίσματος (ἱστορική, θεολογική και τελετουργική θεώρησις)» διατριβή ἐπι διδακτορία, Θεσσαλονίκη 1982., σ.50· Ιερομ. Γρηγορίου, «Το ἅγιον Βάπτισμα», Σχόλια, Ἅγιον Ὄρος 1989, σελ. 110-111.

[44] Βλ.Ράλλη-Ποτλή, «Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και πανευφήμων Αποστόλων, και των Ιερών και Οικουμενικών και τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων», τομ. Ε΄, σ. 370.

[45] Βλ. Αλέξανδρου Κορακίδη, *Ιωάσσαφ Εφέσου Βίος-Έργα-Διδασκαλία* εκδ. Παναγόπουλος Νεκτάριος, Αθήνα 1990, σ. 229.

[46] Βλ.Ε. Παπαγιάννη-Σ. Τρωιάννου, «Τα γυναικεῖα πάθη και οἱ νομοκανονικές πηγές», Πρακτικά Θ' Πανελληνίου Ιστορικού Συνεδρίου (Μάιος 1988), Θεσσαλονίκη 1988, σελ. 31-46.

[47] Βλ. Ιωάννου Μ. Κονιδάρη, «ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, εκδ. δεύτερη, Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσα-λονίκη, σ. 95.

[48] Βλ. Λόγος Μ' εἰς το ἅγιον Βάπτισμα 17, PG36,380D - 381A.

[49] Βλ. Γ.Θ. Βεργώτη, «Το Μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος και ἡ ποιμαντική τοῦ σήμερα» », τομ. «ἅγιον Βάπτισμα», εκδ. Ιερά Μητρόπολη Δράμας, Δράμα 1996, σ. 41.